

تدوین سند اقتصاد مقاومتی برای آموزش‌های سازمان فنی و حرفه‌ای استان ایلام

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۷/۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۷/۳۰

احمدرضا عالی*

چکیده

با توجه به بندهای ۱، ۲۰، ۲۱ و ۲۵ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری، راهبردهای سازمان فنی و حرفه‌ای بر طراحی و استقرار نظام جامع مهارت و فناوری، ارتقاء فرهنگ مهارت‌آموزی و افزایش منزلت اجتماعی مهارت‌آموختگان، توسعه مشاوره آموزشی و شغلی در کلیه مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، فراهم نمودن سازوکارهای لازم برای بهره‌برداری متقابل از اعتبار گواهینامه‌ها و مدارج علمی نظام آموزش غیررسمی و رسمی کشور، توسعه مشارکت با بخش‌های عمومی و دولتی، استفاده بهینه از منابع مالی، بسترسازی مناسب جهت ارزیابی آموزش‌های مهارتی و رهگیری اشتغال مهارت‌آموختگان و... قرار گرفته است. بنابراین در این تحقیق تلاش می‌شود اولاً مزیت‌های نسبی استان شناسایی شود و سپس به آنها با توجه به سازگاری بیشتر با رویکردهای اقتصاد مقاومتی امتیاز داد. پس‌از آن به سازمان فنی و حرفه‌ای توصیه می‌شود که مهارت‌های فنی و حرفه‌ای را به صورت عملی به سوی آن ظرفیت سوق دهد و با به کارگیری این آموزش‌ها موجبات اشتغال و تولید را فراهم نمود. نتایج نشان می‌دهد که ۱۹ زیربخش اقتصادی هم دارای مزیت نسبی بوده و هم با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند؛ ۶ زیربخش دارای مزیت نسبی ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی سازگار نیستند؛ ۶ زیربخش فاقد مزیت نسبی و منطبق با اقتصاد مقاومتی هستند و ۲۹ زیربخش دیگر فاقد هر دو مورد بوده‌اند.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، سازمان فنی و حرفه‌ای، مزیت نسبی، استان ایلام

طبقه‌بندی JEL: E20, Z00, Y2

* کارشناس ارشد علوم اقتصادی (اقتصاد انرژی)، دانشگاه ایلام

Email: re.aali@yahoo.com

۱. مقدمه

ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی و مادی و ذخایر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها بر همه مشکلات اقتصادی فائق می‌آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام‌عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرده، به شکست و عقب‌نشینی وامی‌دارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و بی‌اطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و... در آن رو به افزایش است، با حفظ دستاوردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت بنیان، درونزا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.

اکنون با مذاقه لازم و پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغ می‌شود که در ادامه و تکمیل سیاست‌های گذشته، به‌ویژه سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و با چنین نگاهی تدوین شده و راهبرد حرکت صحیح اقتصاد کشور به‌سوی این اهداف عالی است. «لازم است قوای کشور بی‌درنگ و با زمان‌بندی مشخص، اقدام به اجرای آن کنند و با تهیه قوانین و مقررات لازم و تدوین نقشه راه برای عرصه‌های مختلف، زمینه و فرصت مناسب برای نقش‌آفرینی مردم و همه فعالان اقتصادی را در این جهاد مقدس فراهم آورند تا به فضل الهی حماسه اقتصادی ملت بزرگ ایران نیز همچون حماسه سیاسی در برابر چشم‌جهانیان رخ نماید. از خداوند متعال توفیق همگان را در این امر مهم خواستارم» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲).

۲. اهمیت و ضرورت نگارش تحقیق

آموزش‌های مهارتی به دلیل توانمندسازی نیروی انسانی و ارتقای توانمندی‌های فناورانه به‌عنوان یکی از ارکان اساسی در برنامه‌های توسعه و به‌ویژه توسعه در بعد اقتصادی به‌شمار می‌رود که می‌تواند نقش مهمی را در دستیابی به اهداف توسعه ایفا نماید. نقش آموزش‌های مهارتی در تولید و انتقال فناوری، فعالیت‌های دانش‌بنیان و نوآورانه، ایجاد و ارتقای توان کارآفرینی و ارتقای توان عوامل تولید، از جمله ابعاد تأثیرگذاری این آموزش‌ها بر فرآیند توسعه اقتصادی است؛ از همین روی توجه به این آموزش‌ها امری ضروری به نظر می‌رسد که باید بر مبنای برنامه‌های توسعه اقتصادی، توسعه آموزش‌های مهارتی نیز در بسته برنامه‌های اجرایی دولت‌ها مورد توجه قرار گیرد (سازمان فنی و حرفه‌ای، ۱۳۹۲).

اکنون که جمهوری اسلامی ایران با افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ در مسیر توسعه قرار گرفته است، مقام معظم رهبری با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را ابلاغ فرمودند.

با توجه به اهمیت اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری و نیز اهمیت آموزش در همه کشورها به‌ویژه آموزش‌های مهارتی (فنی و حرفه‌ای) و نیز نقش مؤثر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تحقق اقتصاد مقاومتی بررسی و شناسایی ظرفیت‌ها و مزیت‌های هر استان برای سوق دادن آموزش‌های مهارتی به آن مزیت‌ها ضروری و حائز اهمیت است.

۳. ادبیات نظری

۳-۱. چرایی و چیستی اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی واژه‌ای ترکیبی از دو کلمه اقتصاد و مقاومت است. کلمه اقتصاد در لغت به معنای میانه‌روی است؛ ولی در اینجا معنای اصطلاحی آن مورد نظر است که یک نوع دانش و یا نظامی است که به رفتارهای انسان و وضعیت‌های بهینه زندگی او در زمینه‌های تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات و امکانات رفاهی می‌پردازد. مقاومت از ریشه «قوم» و از باب مفاعله است و مفاهیمی مانند قوام، قیام، استقامت، مستقیم و قیمت، هم از این ماده اشتقاق یافته‌اند. باب مفاعله وقتی استعمال می‌شود که برای فعل طرف دیگری هم وجود داشته باشد، مانند مکاتبه که در معنای عمل نوشتن میان دو نفر به کار می‌رود؛ بنابراین استعمال صفت مقاومتی برای اقتصاد، دلالت بر حالتی از اقتصاد می‌کند که اولاً: در ساخت درونی خودش از قوام و استحکام لازم برخوردار باشد و ثانیاً در مواجهه با عوامل تهدیدزای خارجی نیز بتواند قوام و پایداری خود را حفظ نماید.

براساس این اقتصاد مقاومتی به معنای یک نوع اقتصادی است که اولاً: در ساخت درونی خودش برخوردار از قوام باشد و ثانیاً: در مقابل تهدیدات بیرونی نیز قدرت ایستادگی و پایداری داشته باشد. براساس این یکی از پژوهشگران اقتصاد اسلامی در تعریف اقتصاد مقاومتی می‌گوید: اقتصاد مقاومتی «گفتمان و الگوی اقتصادی است که ضمن مقاوم‌سازی و تقویت اقتصاد ملی در برابر تهدیدها، توان تحریم‌شکنی با رویکرد عقب‌راندن نظام سلطه را داشته باشد و درعین حال پیشرو، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا و برون‌گرا باشد» (قوامی، ۱۳۹۱، ص ۱۵).

تفاوت اقتصاد مقاومتی با مقاومت اقتصادی در این است که مقاومت اقتصادی می‌تواند ناظر

بر یک اقدام تدافعی و موردی باشد که در کنار دیگر انواع مقاومت‌ها در مقابل دشمن انجام می‌شود بدون آنکه ماهیت و ساختار اصلی اقتصاد را تحت تأثیر قرار دهد؛ ولی اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که با درک عمیق از اینکه همواره دشمن در کمین اقتصاد ملی است و مداوم در حال برنامه‌ریزی و اقدامات تهاجمی و تخریبی است، ماهیت و ساختار خود را به گونه‌ای سامان می‌دهد که در فرض وجود دشمن هم به فعالیت خود ادامه دهد؛ به گونه‌ای که نه تنها عملیات دشمن موجب توقف فعالیت‌ها نشود، بلکه حتی الامکان با تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها و خنثی نمودن نقشه‌های دشمن، پویایی و رشد نیز تحقق یابد.

۲-۳. ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی در بیانات رهبر معظم انقلاب

- باید در مقابل این فشارها مصونیت‌سازی کرد، باید به بنای داخلی استحکام بخشی کرد. اقتصاد را باید قوی کنیم تا دشمن از تأثیرگذاری از این ناحیه مأیوس بشود؛ وقتی دشمن مأیوس شد، خیال ملت و مسئولین کشور هم راحت خواهد شد (بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)؛
- برخی از مردم اقتصاد مقاومتی و ریاضت اقتصادی را یکی می‌دانند و یا تصور می‌کنند اقتصاد ریاضتی یکی از شاخه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ در حالی که این دو اصطلاح کاملاً متفاوت بوده و هیچ ارتباطی به یکدیگر ندارند. اقتصاد مقاومتی به معنای ریاضت اقتصادی نیست (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۲/۰۶/۰۶)؛
- اقتصاد مقاومتی فقط جنبه نفی نیست؛ این جور نیست که اقتصاد مقاومتی معنایش حصار کشیدن دور خود و فقط انجام یک کارهای تدافعی باشد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶)؛
- اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند (همان)؛
- مجموعه‌ی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در واقع یک الگوی بومی و علمی است که برآمده‌ی از فرهنگ انقلابی و اسلامی ما است؛ متناسب با وضعیت امروز و فردای ما است (همان)؛
- این مربوط به وضع کنونی و شرایط کنونی کشور نیست، این یک تدبیر بلندمدت برای اقتصاد کشور است (بیانات رهبر معظم انقلاب در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)؛

- گرایش به اقتصاد مقاومتی مخصوص ما هم نیست؛ امروز در بسیاری از کشورها - بخصوص در این سالهای اخیر- با تکانه‌های شدید اقتصادی که در دنیا به وجود آمد، کشورهای متعددی به دنبال مقاوم‌سازی اقتصاد خودشان برآمدند.

۳-۳. اصول اقتصاد مقاومتی

پنج اصل اقتصاد مقاومتی عبارت‌اند از: درون‌زایی، برون‌گرایی، مردمی بودن، عدالت بنیان و دانش بنیان بودن

سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، به‌عنوان یکی از متولیان اصلی آموزش‌های مهارتی در کشور همراستا با برنامه‌های وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، به‌منظور تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، اقدام به تدوین راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های عملیاتی اقتصاد مقاومتی نموده است تا بتواند همراستا با دیگر دستگاه‌های اجرایی کشور سهم خود را در تحقق این امر ایفا نماید (اسفندیاری صفا و دهقان، ۱۳۹۵).

۴. مطالعات خارجی و داخلی

نثاری و همکاران (۱۳۹۴) مقاله‌ای با عنوان «راهبردهای تأمین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج‌ساله، با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی» تدوین کرده‌اند. هدف پژوهش حاضر ارائه راهبردهای تأمین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج‌ساله، با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی بوده است. برای دستیابی به این هدف احکام منابع درآمدی پایدار در برنامه پنج‌ساله دوم شهرداری تهران استخراج شدند و سپس به بررسی و شناخت درآمدهای پایدار و ناپایدار شهرداری تهران پرداخته و درنهایت راهبردها ارائه شدند. پس این ضرورت وجود دارد که شهرداری‌ها با مطالعه ساختار درآمدی و بر پایه اقتصاد مقاومتی، راهکارهای جدیدی برای تأمین منابع درآمدی پایدار و مستمر به‌منظور خدمات مطلوب به شهروندان داشته باشند.

سیف و کمالی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «الگوی کارایی تخصیصی و انطباقی در اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (براساس سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری)» مفاهیم مرتبط با اقتصاد مقاومتی را تعیین کردند و سپس با مصاحبه عمیق با خبرگان اقتصادی کشور و تکنیک «گلوله برفی» تا حد اشباع نظری، ضمن ارائه مفاهیم و مقوله‌های محوری تأمین‌کننده کارایی تخصیصی و انطباقی مرتبط با اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، به تعیین ارتباط میان آن‌ها و درنهایت، ارائه مدل مفهومی آن پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که رشد

اقتصادی با هفت مقوله محوری و ۳۸۰ مفهوم (۴۴ درصد) و توانمندسازی بخش خصوصی، حمایت از تولید ملی، عدالت اجتماعی و کاهش بیکاری و توسعه اشتغال با مجموع ۴۸ درصد بیشترین سهم را در تحقق کارایی تخصیصی به خود اختصاص داده‌اند. اصلاح الگوی مصرف و تعدیل اندازه دولت نیز با مجموع ۶۹ درصد بیشترین سهم را در تحقق کارایی انطباقی و تاب‌آوری اقتصادی داشته‌اند.

حسین‌زاده بحرینی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای پس از طرح چند مقدمه، به تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی پرداخته است. وی معتقد است اگر بخواهم تعریفی دانشگاهی از واژه اقتصاد مقاومتی داشته باشیم بدون اینکه بخواهم آن را به رهبری منتسب کنم، عرض می‌کنم که اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که مدیریت آن، مدیریتی راهبردی و همه‌جانبه‌نگر است.

ترابی‌زاده جهرمی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با نام «بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)» به ارائه مدل مفهومی سخنان ایشان درباره ابعاد، ویژگی‌ها و الزامات اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند.

میرمعزی (۱۳۹۱) در مقاله خود، با استناد به سخنان مقام معظم رهبری و مطالبی که ایشان از سال ۱۳۸۸ درباره اقتصاد بیان کرده‌اند، درصدد ارائه تفسیری روشن از اقتصاد مقاومتی برآمده است. به نظر ایشان، اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری، شکل خاصی از نظام اقتصادی اسلام است که در وضعیت حمله همه‌جانبه اقتصادی دشمن پدید می‌آید که کیان نظام اسلامی را به خطر می‌اندازد. در نظام اقتصادی اسلام، در این وضعیت، با تغییر در اولویت هدف‌ها و به تبع آن، در اصول راهبردی و سیاست‌های کلان و حاکمیت روحیه جهاد بر رفتارهای اقتصادی دولت و مردم، راهبردی کلان طراحی می‌شود که تهدید را تبدیل به فرصت کرده، موجب رشد جهشی می‌شود.

خلیلی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «مقاومت اقتصادی در پرتو اقتصاد مقاومتی» به ابعاد و شاخصه‌های اقتصاد مقاومتی پرداخته است. همچنین راهکارهای تحقق اقتصاد مقاومتی را به صورت زیر تشریح کرده است: ۱. برای اقتصاد مقاومتی باید فرهنگ‌سازی شود؛ ۲. اقتصاد مقاومتی باید از آموزش خانواده‌ها و کارکنان اداره‌ها شروع شود؛ ۳. اطلاع‌رسانی هدفمند به مردم و توان‌سازی آنان برای مشارکت در امور اقتصادی و جلب اعتماد آنان؛ ۴. شناسایی دقیق نقاط ضعف اقتصادی کشور و تلاش برای برطرف کردن آن ۵. مبارزه با فساد مالی؛ ۶. زمینه‌سازی برای افزایش صادرات غیرنفتی؛ ۷. آمایش سرزمینی و ایجاد توازن منطقه‌ای در راستای ایجاد عدالت؛ ۸. تعامل هدفمند با اقتصاد بین‌المللی به‌ویژه کشورهای همجوار با هدف تقویت ظرفیت‌ها و

قابلیت‌های داخلی؛ ۹. خودباوری ملی و مقابله با تحریم‌ها با تقویت تولید داخلی و کاهش وابستگی‌ها و... .

۵. روش تحقیق

بالاسا در سال ۱۹۶۵ از شاخص مزیت نسبی آشکار شده استفاده کرده است. شاخص معرفی شده توسط وی با تقسیم کردن سهم یک کشور در صادرات کالای خاص بر صادرات مرکب کالاهای تولیدشده توسط مجموعه‌ای از کشورهای صنعتی، مزیت نسبی را اندازه‌گیری می‌کند. این شاخص به صورت زیر است:

$$RCA_i^a = \frac{\frac{X_i^a}{X_e^a}}{\frac{X_d^a}{X_e^a}} \quad (1)$$

که در آن RCA_i^a شاخص مزیت نسبی آشکار شده کشور i ام در صادرات کالای a ، X_i^a ارزش کل صادرات کالای a توسط کشور i ام، X_e^a ارزش کل صادرات کالای a توسط بقیه کشورها، X_d^a ارزش کل صادرات مجموعه‌ای از کالاهای صادراتی توسط کشور i ام، X_e^a ارزش کلی صادرات مجموعه‌ای از کالاهای صادراتی توسط کل کشورهاست.

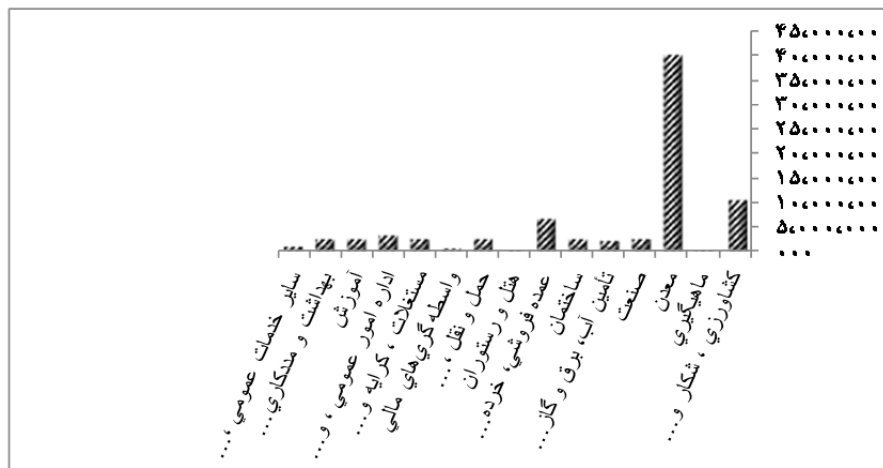
شاخص مزیت نسبی آشکار شده مقادیری بین صفر و بی‌نهایت به خود می‌گیرد. مقدار بزرگتر از یک این شاخص برای محصول نشان می‌دهد که کشور صادرکننده در تولید این محصول مزیت نسبی داشته و به سوی تخصصی شدن تولید آن حرکت کرده است. مقادیر کمتر از یک این شاخص هم نبود مزیت نسبی را در تولید کالاهای مورد نظر نمایان می‌کند؛ بنابراین، مقادیر شاخص پیش‌گفته برای هر کالای صادراتی می‌تواند وضعیت مزیت نسبی آن کالا را در بازارهای جهانی و یا منطقه‌ای نشان دهد. افزون‌براین، تغییرات شاخص یادشده در طی زمان نیز تغییر در جایگاه مزیت نسبی یک کالا تلقی می‌شود. این تغییر در مزیت نسبی ممکن است به دلایلی همچون کاهش نسبی هزینه تولید کالا، تغییر در نرخ مبادله ارز و یا تغییر در موانع تجاری داخلی و یا کشورهای متقاضی کالا باشد (سلامی و پیش بهار، ۱۳۸۰).

همان‌طور که گفته شد ابتدا با استفاده از فرمول بالاسا مزیت‌های نسبی استان استخراج می‌شوند و پس از مشخص کردن مزیت‌های نسبی استان ایلام زیربخش‌های اقتصادی (چه زیربخش‌هایی

که مزیت نسبی دارند و چه نداشته باشند) به متخصصان هر بخش داده می‌شود تا بر مبنای پنج مؤلفه اقتصاد مقاومتی (مردمی بودن، عدالت بنیان، دانش بنیان، درونزا و برونگرا بودن) به این بخش‌ها امتیاز بدهند. گفتنی است که هر کدام از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی امتیاز بیست دارند. سپس از میانگین امتیازها که بیست می‌باشد نتیجه‌گیری می‌شود.

۶. شرح داده‌ها^۱

در این قسمت به توصیف کلی یکسری داده‌های ضروری مورد نیاز جهت محاسبه مزیت نسبی تولید از ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی پرداخته می‌شود.

نمودار ۱. رتبه‌بندی ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی استان ایلام

با توجه به نمودار بالا معدن بیشترین میزان ارزش افزوده را دارد و بعد از معدن به ترتیب کشاورزی، شکار و جنگلداری، شاخص عمده‌فروشی و امور عمومی قرار دارد.

جدول ۱. سهم استان ایلام از ارزش افزوده بخش در مقایسه با کل کشور

سهم	فعالیت اقتصادی	سهم	فعالیت اقتصادی
۰/۴۷	سهم محصول ناخالص داخلی (بدون نفت)	۰/۸۰	سهم محصول ناخالص داخلی
۰/۳۹	سهم استان از ارزش افزوده بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری	۰/۸۷	سهم استان از ارزش افزوده بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری
۰/۱۶	سهم استان از ارزش افزوده بخش صنعت	۳/۵۹	سهم استان از ارزش افزوده بخش معدن
۰/۵۰	سهم استان از ارزش افزوده بخش ساختمان	۰/۳۱	سهم استان از ارزش افزوده بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی

۱. در این مقاله از داده‌های ارزش افزوده ۱۳۹۲ مرکز آمار استفاده شده است.

سهام	فعالیت اقتصادی	سهام	فعالیت اقتصادی
۰/۲۸	سهام استان از ارزش افزوده بخش هتل و رستوران	۰/۴۶	سهام استان از ارزش افزوده بخش عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها
۰/۳۱	سهام استان از ارزش افزوده بخش واسطه‌گری‌های مالی	۰/۳۳	سهام استان از ارزش افزوده بخش حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات
۰/۸۲	سهام استان از ارزش افزوده بخش امور عمومی و خدمات شهری	۰/۲۲	سهام استان از ارزش افزوده بخش مستغلات، کرایه و خدمات کسب‌وکار
۰/۸۳	سهام استان از ارزش افزوده بخش بهداشت و مددکاری اجتماعی	۰/۹۸	سهام استان از ارزش افزوده بخش آموزش
		۰/۵۸	سهام استان از ارزش افزوده بخش سایر خدمات عمومی، اجتماعی شخصی و خانگی

منبع: مرکز آمار
* سهم ارزش افزوده کل کشور بر مبنای ۱۰۰ می‌باشد

در جدول پیش که مربوط به سهم استان ایلام از ارزش افزوده رشته فعالیت‌های اقتصادی است، نشان از سهم بالایی بخش معدن از ارزش افزوده می‌باشد و همین سهم بالا سبب تبدیل شدن این بخش به مزیت نسبی استان می‌شود. بعد از معدن سهم بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری، بخش بهداشت و مددکاری اجتماعی و امور عمومی از همه بالاتر می‌باشد.

۱۱۱

۷. تحلیل داده‌ها و محاسبه شاخص‌های مزیت نسبی بخش‌ها

۷-۱. روش محاسبه مزیت نسبی

- تولید: سهم ارزش افزوده بخش یا فعالیت در استان از تولید ناخالص داخلی استان تقسیم بر سهم ارزش افزوده بخش یا فعالیت در کشور از تولید ناخالص داخلی کشور؛
  - صادرات: سهم ارزش صادرات بخش یا فعالیت در استان از کل ارزش صادرات استان تقسیم بر سهم ارزش صادرات بخش یا فعالیت در کشور از کل صادرات کشور؛
  - اشتغال: سهم تعداد شاغلان بخش یا فعالیت در استان از تعداد شاغلان استان تقسیم بر سهم تعداد شاغلان بخش یا فعالیت در کشور از تعداد شاغلان کشور.
- پس از بیان مفهوم مزیت نسبی و شاخص‌های محاسبه آن به بررسی روش برآورد مزیت نسبی در این تحقیق (روش تولید) پرداخته می‌شود.
- برای آزمون فرضیه‌ها از شاخص مزیت نسبی تکامل یافته بالاسا استفاده می‌شود که برای استان‌ها بدین صورت توصیف می‌شود:

$$RCA_i^a = \left(\frac{X_i^a}{X_i^t} \right) / \left(\frac{X_w^a}{X_w^t} \right) \quad (2)$$

که در آن داریم:

RCA_i^a : شاخص مزیت نسبی آشکار شده استان i در بخش a ، X_i^a : ارزش افزوده بخش a توسط استان i ، X_i^t : ارزش افزوده تمام بخش های استان i ام، X_w^a : ارزش افزوده بخش a در سایر استان ها، X_w^t : ارزش افزوده تمام بخش ها در سایر استان ها و یا به تعبیری دیگر RCA_i^a همان نسبت سهم ارزش افزوده بخش a در کشور i ام به سهم ارزش افزوده بخش a در دیگر کشورهاست.

جدول ۲. شاخص مزیت نسبی تولید بخش های اقتصادی استان ایلام

ردیف	رشته فعالیت های اقتصادی کشور	مزیت نسبی
۱	کشاورزی، شکار و جنگلداری	۱/۰۹۱۴
۲	ماهیگیری	۰/۴۸۹۵
۳	معادن	۸/۱۴۹۷
۴	صنعت	۰/۱۷۵۳
۵	تامین آب، برق و گاز طبیعی	۰/۳۶۲۶
۶	ساختمان	۰/۶۱۰۷
۷	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۰/۵۲۸۱
۸	هتل و رستوران	۰/۳۴۸۵
۹	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۰/۳۹۲۹
۱۰	واسطه گیری های مالی	۰/۳۷۳۵
۱۱	مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار	۰/۲۵۰۴
۱۲	اداره امور عمومی و خدمات شهری	۱/۰۲۶۶
۱۳	آموزش	۱/۲۲۶۲
۱۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱/۰۳۱۶
۱۵	سایر خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی	۰/۷۱۱۶

منبع: محاسبات محقق

۲-۷. مزیت نسبی بخش های اقتصادی (تولید)

شاخص مزیت نسبی آشکار شده نشان می دهد که در بین بخش های اقتصادی استان بخش معدن اولاً دارای مزیت نسبی بوده و ثانیاً در بین بخش های دیگر بیشترین میزان را داشته است و پس از آن به ترتیب بخش های آموزش، کشاورزی، شکار و جنگلداری، بهداشت و مددکاری اجتماعی و بخش اداره امور عمومی و خدمات شهری دارای مزیت نسبی بوده اند. دیگر بخش های اقتصادی فاقد مزیت نسبی بوده اند.

حال با توجه به مزیت نسبی بخش‌هایی که به آنها اشاره شد برای دقیق نشان دادن، باید مزیت نسبی زیربخش‌های اقتصاد نیز مشخص شود که در جدول ۳ مزیت نسبی زیربخش‌ها مشخص شده است:

جدول ۳. شاخص مزیت نسبی تولید زیربخش‌های اقتصادی استان ایلام

ردیف	رشته فعالیت	شاخص مزیت نسبی
۱	نفت خام و گاز طبیعی	۸/۹۷۵۹
۲	مددکاری اجتماعی	۳/۳۳۳۴
۳	جنگلداری	۳/۱۲۱۲
۴	دامپزشکی	۲/۴۳۵۹
۵	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۱/۵۴۸۳
۶	امور انتظامی	۱/۴۸۱۴
۷	آموزش ابتدائی دولتی	۱/۴۷۶۹
۸	دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبورعسل و شکار	۱/۴۳۱۹
۹	امور عمومی	۱/۳۳۰۶
۱۰	آموزش بزرگسالان دولتی	۱/۲۶۰۵
۱۱	ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی	۱/۲۴۱۲
۱۲	مذهبی و سیاسی	۱/۲۱۳۱
۱۳	آب	۱/۱۸۶۰
۱۴	تأمین اجتماعی اجباری	۱/۰۹۸۰
۱۵	امور دفاعی	۱/۰۵۰۲
۱۶	آموزش بزرگسالان خصوصی	۱/۰۲۸۶
۱۷	بهداشت و درمان دولتی	۰/۹۷۴۳
۱۸	زراعت و باغداری	۰/۹۴۹۴
۱۹	ساخت منسوجات	۰/۸۸۲۱
۲۰	آموزش عالی دولتی	۰/۸۱۲۴
۲۱	سایر ساختمان‌ها	۰/۷۲۸۲
۲۲	آموزش عالی خصوصی	۰/۶۹۲۶
۲۳	تفریحی، فرهنگی و ورزشی	۰/۶۸۹۵
۲۴	بهداشت و درمان خصوصی	۰/۶۸۲۸
۲۵	سایر خدمات	۰/۶۳۳۸
۲۶	هتل و خوابگاه	۰/۵۸۷۷
۲۷	خدمات شهری	۰/۵۲۸۴
۲۸	عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای	۰/۵۲۸۱
۲۹	حمل‌ونقل جاده‌ای	۰/۵۲۶۹
۳۰	خدمات دلان مستغلات	۰/۵۱۹۴
۳۱	بیمه	۰/۵۰۷۷
۳۲	ساختمان‌های مسکونی	۰/۵۰۷۳
۳۳	ماهگیری	۰/۴۸۴۲
۳۴	توزیع گاز طبیعی	۰/۴۰۶۶

ردیف	رشته فعالیت	شاخص مزیت نسبی
۳۵	آموزش ابتدائی خصوصی	۰/۴۰۰۳
۳۶	بانک	۰/۳۴۷۲
۳۷	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۰/۳۱۴۱
۳۸	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۰/۳۰۶۹
۳۹	حمل و نقل هوایی	۰/۳۰۴۸
۴۰	رستوران	۰/۲۹۶۵
۴۱	ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها	۰/۲۹۲۰
۴۲	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۰/۲۵۸۸
۴۳	سایر واسطه‌گری‌های مالی و فعالیت‌های جنبی آن‌ها	۰/۲۵۸۳
۴۴	ساخت چوب و محصولات چوبی	۰/۲۳۰۶
۴۵	ساخت محصولات فلزی فابریکی به‌جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۰/۲۲۸۹
۴۶	ساخت مبلمان و مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۲۲۸۹
۴۷	دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی	۰/۲۰۰۱
۴۸	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط‌شده	۰/۱۹۷۷
۴۹	ساخت پوشاک، عمل‌آوری و رنگ کردن خز	۰/۱۸۶۱
۵۰	کرایه و خدمات کسب‌وکار	۰/۱۷۴۸
۵۱	خدمات پشتیبانی و انبارداری	۰/۱۷۱۳
۵۲	سایر معادن	۰/۱۷۰۴
۵۳	ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت	۰/۱۶۱۹
۵۴	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۰/۱۱۱۸
۵۵	پست و مخابرات	۰/۱۰۳۰
۵۶	برق	۰/۰۹۱۷
۵۷	ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۰۸۳۰
۵۸	ساخت ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۰۸۰۶
۵۹	ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۰/۰۵۲۷
۶۰	ساخت رادیو و تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۰/۰۰۱۱
۶۱	ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی	۰/۰۰۰۸
۶۲	ساخت محصولات از نوتون و تنباکو	۰/۰۰۰۰
۶۳	ساخت کک، فراورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای	۰/۰۰۰۰
۶۴	ساخت فلزات اساسی	۰/۰۰۰۰
۶۵	ساخت ماشین‌آلات دفتتری، حسابداری و محاسباتی	۰/۰۰۰۰
۶۶	ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۰/۰۰۰۰
۶۷	ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل	۰/۰۰۰۰
۶۸	باز یافت	۰/۰۰۰۰
۶۹	راه‌آهن	۰/۰۰۰۰
۷۰	حمل و نقل لوله‌ای	۰/۰۰۰۰
۷۱	حمل و نقل آبی	۰/۰۰۰۰
۷۲	خدمات واحدهای غیر مسکونی	-۰/۱۶۲۳

منبع: محاسبات محقق

در جدول پیش‌گفته زیربخش‌هایی که از عدد یک بیشتر هستند دارای مزیت نسبی هستند (ردیف ۱ الی ۱۶) و زیربخش‌های زراعت و باغداری، ساخت منسوجات، سایر ساختمان‌ها، آموزش عالی دولتی و خصوصی، بهداشت و درمان دولتی و خصوصی، تفریحی، فرهنگی و ورزشی نزدیک به عدد یک می‌باشد که با توجه بیشتر به آنها، امکان تبدیل شدن آنها به مزیت نسبی استان وجود دارد و به‌نوعی دارای مزیت نسبی هستند (ردیف ۱۷ الی ۲۵). دیگر زیربخش‌های اقتصادی فاقد مزیت نسبی می‌باشند (ردیف ۲۶ الی ۷۲).

۳-۷. امتیازهای هر زیربخش اقتصادی

حال با توجه به موضوع تحقیق باید در انطباق یا عدم انطباق مزیت نسبی در زیر بخش‌های اقتصادی ذکر شده با رویکردهای اقتصاد مقاومتی تلاش شود. برای بررسی این موضوع با توجه به آنچه در بخش روش تحقیق گفته شد باید میانگین امتیاز زیر بخش‌های اقتصادی آورده شود که توسط متخصصان هر زیر بخش داده شده است.

در جدول ۴ امتیاز همه زیر بخش‌های اقتصادی جز زیر بخش‌هایی آورده شده است که مزیت نسبی آنها صفر است:

۱۱۵

جدول ۴. امتیاز زیربخش‌های اقتصادی استان ایلام

ردیف	شاخص مزیت نسبی	زیربخش‌های اقتصادی (تولید)	امتیاز
۱	۱/۴۳۱۹	دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار	۱۹
۲	۰/۹۴۹۴	زراعت و باغداری	۱۸/۴
۳	۰/۴۸۴۲	ماهگیری	۱۸/۲
۴	۰/۰۹۱۷	برق	۱۸/۲
۵	۸/۹۷۵۹	نفت خام و گاز طبیعی	۱۸
۶	۰/۴۰۶۶	توزیع گاز طبیعی	۱۸
۷	۱/۲۱۳۱	مذهبی و سیاسی	۱۸
۸	۱/۳۳۰۶	امور عمومی	۱۷/۸
۹	۰/۸۱۲۴	آموزش عالی دولتی	۱۷/۸
۱۰	۳/۱۲۱۲	جنگلداری	۱۷/۶
۱۱	۱/۱۸۶۰	آب	۱۷/۶
۱۲	۰/۶۳۳۸	سایر خدمات	۱۷/۶
۱۳	۱/۵۴۸۳	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۱۷/۴
۱۴	۰/۹۷۴۳	بهداشت و درمان دولتی	۱۷/۴
۱۵	۰/۸۸۲۱	ساخت منسوجات	۱۷/۴
۱۶	۲/۴۳۵۹	دامپزشکی	۱۷/۲
۱۷	۱/۲۶۰۵	آموزش بزرگسالان دولتی	۱۷

امتیاز	زیربخش‌های اقتصادی (تولید)	شاخص مزیت نسبی	ردیف
۱۷	سایر معادن	۰/۱۷۰۴	۱۸
۱۶/۴	تفریحی، فرهنگی و ورزشی	۰/۶۸۹۵	۱۹
۱۶/۲	آموزش بزرگسالان خصوصی	۱/۰۲۸۶	۲۰
۱۶	امور دفاعی	۱/۰۵۰۲	۲۱
۱۶	ساخت چوب و محصولات چوبی	۰/۲۳۰۶	۲۲
۱۶	امور انتظامی	۱/۴۸۱۴	۲۳
۱۵/۸	آموزش ابتدائی دولتی	۱/۴۷۶۹	۲۴
۱۵/۴	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۰/۱۱۱۸	۲۵
۱۵/۲	بانک	۰/۳۴۷۲	۲۶
۱۴/۸	بهداشت و درمان خصوصی	۰/۶۸۳۸	۲۷
۱۴/۶	مددکاری اجتماعی	۳/۳۳۳۴	۲۸
۱۴/۶	سایر ساختمان‌ها	۰/۷۲۸۲	۲۹
۱۴/۶	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۰/۳۰۶۹	۳۰
۱۴/۶	ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی	۱/۲۴۱۲	۳۱
۱۴/۶	بیمه	۰/۵۰۷۷	۳۲
۱۴/۶	رستوران	۰/۲۹۶۵	۳۳
۱۴/۴	آموزش عالی خصوصی	۰/۶۹۲۶	۳۴
۱۴/۴	تأمین اجتماعی اجباری	۱/۰۹۸۰	۳۵
۱۴/۴	خدمات شهری	۰/۵۲۸۴	۳۶
۱۴/۴	عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۰/۵۲۸۱	۳۷
۱۴/۲	حمل و نقل جاده‌ای	۰/۵۲۶۹	۳۸
۱۴/۲	ساختمان‌های مسکونی	۰/۵۰۷۳	۳۹
۱۴/۲	حمل و نقل هوایی	۰/۳۰۴۸	۴۰
۱۴/۲	ساخت میلمان و مصنوعات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۲۲۸۹	۴۱
۱۴	آموزش ابتدائی خصوصی	۰/۴۰۰۳	۴۲
۱۴	ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها	۰/۲۹۲۰	۴۳
۱۳/۸	هتل و خوابگاه	۰/۵۸۷۷	۴۴
۱۳/۴	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۰/۳۱۴۱	۴۵
۱۲/۶	سایر واسطه‌گری‌های مالی و فعالیت‌های جنبی آن‌ها	۰/۲۵۸۳	۴۶
۱۲/۵	ساخت رادیو و تلویزیون، دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	۰/۰۰۱۱	۴۷
۱۲/۴	ساخت محصولات فلزی فلزی فابریکی به‌جز ماشین‌آلات و تجهیزات	۰/۲۲۸۹	۴۸
۱۲/۲	ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۰۸۳۰	۴۹
۱۲	دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی	۰/۲۰۰۱	۵۰
۱۲	ساخت پوشاک، عمل‌آوری و رنگ کردن خز	۰/۱۸۶۱	۵۱
۱۲	ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت	۰/۱۶۱۹	۵۲
۱۱/۸	ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی	۰/۰۰۰۸	۵۳
۱۱/۶	خدمات دلان مستغلات	۰/۵۱۹۴	۵۴
۱۱/۶	انتشار، چاپ و تکثیر رسانه‌های ضبط‌شده	۰/۱۹۷۷	۵۵
۱۱/۴	کرایه و خدمات کسب‌وکار	۰/۱۷۴۸	۵۶
۱۱/۲	خدمات پشتیبانی و انبارداری	۰/۱۷۱۳	۵۷

امتیاز	زیربخش‌های اقتصادی (تولید)	شاخص مزیت نسبی	ردیف
۱۱	ساخت ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰/۰۸۰۶	۵۸
۱۰/۸	پست و مخابرات	۰/۱۰۳۰	۵۹
۱۰/۶	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۰/۲۵۸۸	۶۰
۱۰/۳	ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۰/۰۵۲۷	۶۱

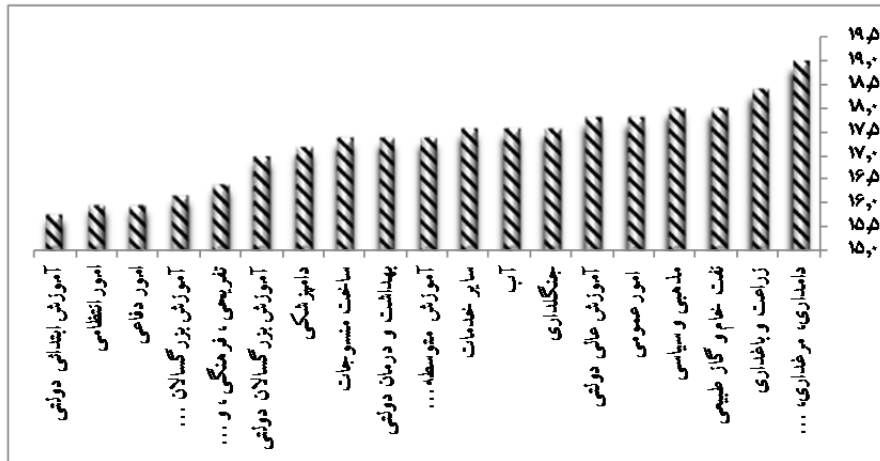
منبع: محاسبات محقق

ترتیب جدول ۴ از بیشترین امتیاز تا کمترین می‌باشد و زیربخش‌هایی مدنظر هستند که نمره‌های بالای ۱۵ درصد دارند. در جدول پیش‌گفته چهار مورد قابل مشاهده می‌باشد که عبارت‌اند از:

۱. زیربخش‌هایی که هم مزیت نسبی دارند و هم با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند؛
۲. زیربخش‌هایی که مزیت نسبی دارند؛ ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق نیستند؛
۳. زیربخش‌هایی که مزیت نسبی ندارند ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند؛
۴. زیربخش‌هایی که نه مزیت نسبی دارند و نه با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند.

۱۱۷

با توجه به اهمیت چهار مورد یادشده، هر چهار مورد به شکل نمودار توضیح داده می‌شود:

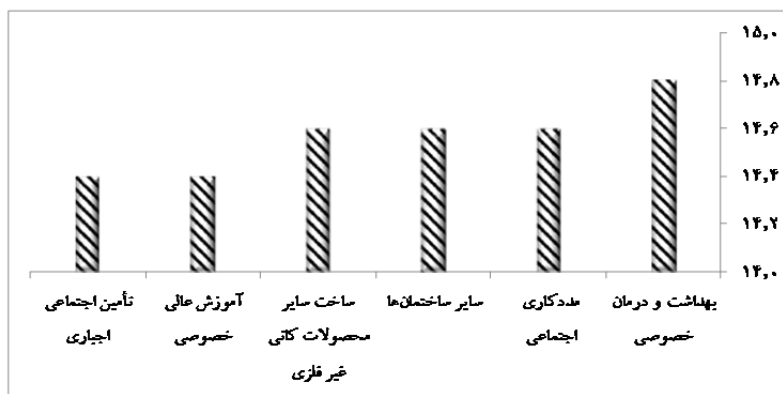

نمودار ۲. زیربخش‌های دارای مزیت نسبی و مطابق با رویکردهای اقتصاد مقاومتی

همان‌طور که از جدول ۲ قابل مشاهده است بیشترین مقدار مربوط به دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار می‌باشد و کمترین مقدار آموزش ابتدایی دولتی که مقدار آن ۱۵/۸

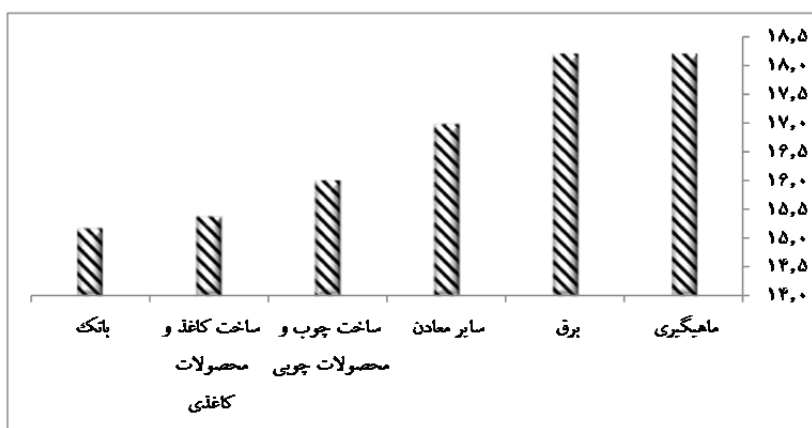
۱. همان‌طور که گفته شد از ۷۲ زیربخش اقتصادی ۱۱ زیربخش به دلیل صفر بودن مزیت نسبی حذف شده‌اند؛ بنابراین ۶۱ زیربخش باقی می‌مانند.

می باشد. این جدول با توجه به اینکه هم دارای مزیت نسبی هست و هم با رویکردهای اقتصاد مقاومتی سازگار است حائز اهمیت می باشد که در مورد آن در فصل آتی بیشتر بحث می شود.
 حال زیربخش هایی که مزیت نسبی دارند ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق نیستند به صورت زیر می باشد:

نمودار ۳. زیر بخش های دارای مزیت نسبی و غیر مطابق با رویکردهای اقتصاد مقاومتی

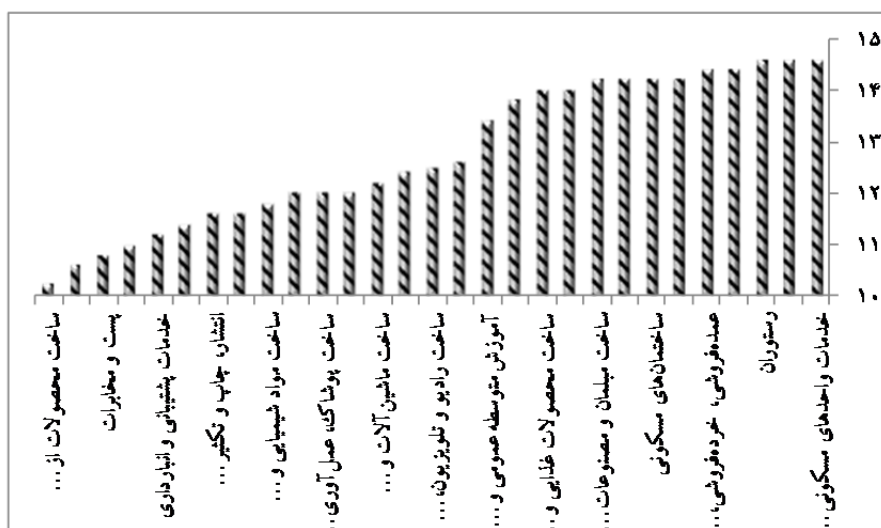
تعداد زیر بخش های یادشده نسبت به مورد اول کم است؛ اما حائز اهمیت می باشد؛ زیرا این زیربخش ها جزء مزیت نسبی استان ایلام می باشند و با توجه بیشتر به آنها می توان آنها را با پنج رویکرد اصلی اقتصاد مقاومتی تطبیق داد.
 جدول زیر آن دسته از فعالیت هایی را نشان می دهد که مزیت نسبی ندارند؛ ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند.

نمودار ۴. زیربخش های فاقد مزیت نسبی و مطابق رویکرد اقتصاد مقاومتی

این جدول نیز به لحاظ برنامه‌ریزی برای آینده استان حائز اهمیت است؛ چون با توجه بیشتر می‌توان آنها را به مزیت نسبی استان تبدیل کرد. بیشترین مقدار مربوط به دو بخش ماهیگیری و برق به‌طور مشترک با مقدار ۱۸/۲ می‌باشد و کمتر مقدار هم با مقدار ۱۵/۲ مربوط به بانک می‌باشد.

نمودار ۵. زیربخش‌های فاقد مزیت نسبی و غیر مطابق با رویکرد اقتصاد مقاومتی

این مورد که مربوط به زیربخش‌هایی است که نه مزیت نسبی دارند و نه با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند بنابراین برخلاف ۳ مورد قبل اهمیتی چندانی ندارند و در رابطه با موضوع تحقیق نیستند؛ به همین دلیل از تحلیل آن طرف نظر می‌شود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در فصل قبل گفته شد از تحلیل داده‌ها بر مبنای روش تحقیق گفته شده، چهار مورد استخراج شد که عبارت بودند از ۱. زیربخش‌هایی که مزیت نسبی دارند و هم با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند؛ ۲. زیربخش‌هایی که مزیت نسبی ندارند؛ ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق نیستند؛ ۳. زیربخش‌هایی که مزیت نسبی ندارند؛ ولی با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند و ۴. زیربخش‌هایی که نه مزیت نسبی دارند و نه با رویکردهای اقتصاد مقاومتی منطبق هستند. براساس این گفته شد که اهمیت مورد اول در حال حاضر از سه مورد دیگر بیشتر است. زیربخش‌های این مورد به ترتیب میانگین امتیاز آنها عبارت‌اند از:

۱. دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبورعسل و شکار؛
۲. زراعت و باغداری؛

۳. نفت خام و گاز طبیعی؛
۴. مذهبی و سیاسی؛
۵. امور عمومی؛
۶. آموزش عالی دولتی؛
۷. جنگلداری؛
۸. آب؛
۹. سایر خدمات؛
۱۰. آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی؛
۱۱. بهداشت و درمان دولتی؛
۱۲. ساخت منسوجات؛
۱۳. دامپزشکی؛
۱۴. آموزش بزرگسالان دولتی؛
۱۵. تفریحی، فرهنگی و ورزشی؛
۱۶. آموزش بزرگسالان خصوصی؛
۱۷. امور دفاعی؛
۱۸. امور انتظامی؛
۱۹. آموزش ابتدائی دولتی.

بنابراین آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باید در راستای این موارد باشند تا بتوان در استان هم تولید و هم اشتغال ایجاد کرد؛ زیرا هم مزیت نسبی دارند و هم با رویکردهای اقتصاد مقاومتی سازگارند. این پاسخ پرسش اصلی تحقیق مبنی بر این می‌باشد که سازمان فنی و حرفه‌ای باید در چه راستایی حرکت کند که بتواند اهداف اقتصاد مقاومتی را برآورده کند.

توصیه‌های سیاستی

- مزیت نسبی عبارت است از توانایی و اقتدار یک منطقه در تولید و صدور کالایی با هزینه ارزان‌تر و کیفیت بالاتر؛ بنابراین بر طبق مزیت نسبی باید کالایی که کارایی بیشتری در آن وجود داشته باشد تولید شود درست مانند مورد یک و دو. که در آن مزیت نسبی وجود دارد؛ اما این تحقیق افزون بر عبارت ذکرشده توصیه می‌کند که چون موارد بند یک با رویکردهای اقتصاد مقاومتی سازگارند، بنابراین باید آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را به سمت این بند سوق یا مورد توجه بیشتر قرار داد.

بر طبق تعریف مزیت نسبی، استان باید در تولید کالایی تخصصی شود که در آن مزیت نسبی دارد. طبق بند دو مزیت نسبی وجود دارد؛ ولی با رویکرد اقتصاد مقاومتی سازگار نیستند و همچنین در مورد بند سه که مزیت وجود ندارد ولی با رویکرد اقتصاد مقاومتی سازگار هستند در این موارد توصیه می‌شود که:

- اطلاع‌رسانی هدفمند به مردم و توانمندسازی آنان برای مشارکت در امور اقتصادی و جلب اعتماد آنان؛
- شناسایی دقیق نقاط ضعف اقتصادی استان و تلاش برای برطرف کردن آنها؛
- تعامل هدفمند با اقتصاد خارجی به‌ویژه استان‌های همجوار با هدف تقویت ظرفیت‌ها و قابلیت‌های داخلی؛
- بهبود فضای کسب‌وکار و اشتغال‌زایی؛
- تولیدکنندگان ما نیز اعم از مالک، مدیر، مهندس و کارگر و... باید بدانند که چنانچه در تولید کالای باکیفیت بهتر و کمیت بیشتر کوتاهی کنند، در تخریب اقتصاد کشور به نفع کشورهای بیگانه سهم هستند؛
- اقتصاد مردمی: اجرای درست اصل ۴۴ قانون اساسی و مردمی کردن اقتصاد و توانمندسازی بخش خصوصی می‌تواند نقش بسزایی در افزایش مشارکت مردمی و تحقق اقتصاد مقاومتی و نیز تقویت ظرفیت و توان تولید داخلی داشته باشد. مردمی کردن اقتصاد هم می‌تواند به مزیت نسبی استان کمک کند و هم یکی از رویکردهای اقتصاد مقاومتی می‌باشد؛ بنابراین این موضوع اهمیت دارد.
- یکی از ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی تبدیل کشور از حالت واردکننده حداکثری به حالت واردکننده حداقلی و تبدیل آن به یک کشور صادرکننده محصولات غیرنفتی و غیر وابسته و غیرمتکی به نفت است. بنابراین باید نگاه مولد به درون، خوداتکایی، خودکفایی مورد توجه قرار گیرد.
- استعدادهای نیروی انسانی در استان، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه و آماده برای بالفعل شدن، مواهب بومی و ملی خدادادی فراوان در استان وجود دارد که شناخت این ظرفیت‌های بومی و برنامه‌ریزی و عملیات برای به‌کارگیری این ظرفیت‌ها در اقتصاد مقاومتی اهمیت بسیار دارد.

منابع و مأخذ

۱. ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۱/۳۰.
۲. اسفندیاری صفا، خسرو و حبیب‌الله دهقان (۱۳۹۳)، «مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی)»، فصلنامه مدیریت نظامی، ش ۱، ص ۸۴-۶۰.
۳. تاج‌آبادی، رضا؛ محمد رحیمی و سمیه شعبانی (۱۳۹۲)، «نقش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی»، همایش ملی دانشگاه کارآفرین (صنعت دانش محور)، بابلسر: دانشگاه مازندران.
۴. ترابزاده جهرمی، محمدصادق و دیگران (۱۳۹۲)، «بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای»، مطالعات انقلاب اسلامی، ش ۳۲، ص ۳۱-۴۶.
۵. حسین زاده بحرینی، محمدحسین (۱۳۹۲)، «اقتصاد مقاومتی؛ راهکاری برای توسعه»، مشکوه، ش ۱۱۸، ص ۱۳۸-۱۵۹.
۶. کمالی حسین (۱۳۸۰)، اقتصاد سیاسی روابط کار در ایران، سازمان چاپ و انتشارات.
۷. خلیلی، حسام‌الدین (۱۳۹۱) مقاومت اقتصادی در پرتو اقتصاد مقاومتی، مجله کارآگاه، سال پنجم، دوره دوم، ص ۴۳-۲۴.
۸. راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های عملیاتی اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲)، دفتر ریاست و روابط عمومی، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
۹. سلیمی فر، مصطفی و سعید مرتضوی (۱۳۸۴)، «سرمایه انسانی و کارآفرینی در رویکرد فنی و حرفه‌ای (مورد مطالعاتی خراسان)»، دانش و توسعه، ش ۱۷، ص ۶۳-۸۵.
۱۰. سیف، اله مراد و روزبه کمالی (۱۳۹۳)، «الگوی کارایی تخصیصی و انطباقی در اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (براساس سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری)»، آفاق امنیت، ش ۲۵، ص ۵-۳۸.
۱۱. سیف، اله مراد (۱۳۹۱)، «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری)»، آفاق امنیت، ش ۱۶، ص ۵-۲۲.
۱۲. سیفلو، سجاد (۱۳۹۳)، «مفهوم‌شناسی اقتصاد مقاومتی»، معرفت اقتصاد اسلامی، س ۵، ش ۲، ص ۱۵۱-۱۷۳.

۱۳. سیفلو، سجاد (۱۳۹۳)، «اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیرعامل اقتصادی»، سیاست دفاعی، ش ۸۷، ص ۵۳-۸۸.
۱۴. فشاری، مجید و جواد پور غفار (۱۳۹۳)، «بررسی و تبیین الگوی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران»، مجله اقتصادی، ش ۵ و ۶، ص ۲۹-۴۰.
۱۵. قوامی، سید حسن (۱۳۹۱)، دومین نشست اقتصاد مقاومتی: سیاست و راهکارها، تهران: پژوهشکده علوم اقتصادی دانشگاه علامه طباطبائی.
۱۶. مرکز آمار ایران (۱۳۹۲)، حساب‌های منطقه‌ای ایران ۹۲-۱۳۷۶.
۱۷. مقام معظم رهبری (۱۳۹۲)، سخنرانی حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای رهبر انقلاب اسلامی در جمع صدها نفر از مسئولان دستگاه‌های مختلف، فعالان اقتصادی و مدیران مراکز «علمی، رسانه‌ای، نظارتی» در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.
۱۸. مقام معظم رهبری (۱۳۹۳)، سخنرانی در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۳/۱/۱.
۱۹. مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۸۲)، بررسی مزیت‌های نسبی محصولات کشاورزی منتخب، انتشارات تابان.
۲۰. میرمعزی، سیدحسن، ۱۳۹۱، «اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن (با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری)»، اقتصاد اسلامی، ش ۴۷، ص ۴۹-۷۶.
۲۱. نثاری، رضا؛ رسول منتظری و نعمت حسین زاده (۱۳۹۴)، «راهبردهای تأمین منابع مالی پایدار شهرداری تهران در برنامه پنج‌ساله، با تأکید بر سیاست‌های ابلاغی اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ش ۳، ص ۹۹-۱۱۶.
22. Balassa, B. (1965), "Trade liberalization and revealed comparative advantage", *The Manchester School of Economic and Social Studies*, Vol. 33, pp.99-123.
23. Laursen, K. (1998), "Revealed comparative advantage and the alternatives as measures of international specialization", *Department of Industrial Economic and Strategy*, DRUID, Working Paper, No. 30-98.
24. Johnston, D. C. (2005), "Richest Are Leaving Even the Rich Behind", *New York times*, PP. 1,17, June,5.
25. -Briguglio, L. G. Cordina, N. Farrugia, and S. Vella (2006), *Conceptualising and Measuring Economic Resilience*, In L. Briguglio, G. Cardigan E. J. Kisanga (eds), *Building the Economic Resilience of Small States*. Malta: Islands and Small States Institute and London: Commonwealth Secretariat.

26. Briguglio, L, 2003, "The Vulnerability Index and Small Island Developing States: A Review of Conceptual and Methodological Issues", *paper prepared for the AIMS Regional Preparatory Meeting on the BPoA+10 Review*.
27. Briguglio, L. Cordina, G. Farrugia, N. and Vella, S, (2008), "Economic Vulnerability and Resilience: Concepts and Measurements", *Research Paper*, No. 2008/55, UNU-WIDER.